

STRESZCZENIE

„Republika Serbska jako quasi państwo. Proces kreowania państwowości przez Serbów bośniackich”

Przedmiotem badań w tej pracy jest Republika Serbska, jako samodzielna polityczna jednostka terytorialna nie posiadająca atrybutów suwerennego państwa. Natomiast zasadniczym celem rozprawy jest analiza polityki Serbów bośniackich w latach 1991-2023, której celem jest lub może być oddzielenie się od Bośni i Hercegowiny i uzyskanie pełnej niepodległości Republiki Serbskiej, będącej częścią tego wielonarodowego państwa. Zastrzeżenia co do celu jakim kierują się Serbowie bośniaccy, i w konsekwencji diagnozy jak przyświeca tej rozprawie, są zasadne, gdyż ich polityka nie jest w całkowitym konflikcie z porządkiem prawnym BiH oraz ze stanowiskiem społeczności międzynarodowej, z drugiej zaś strony, w sferze werbalnej, hasło niepodległości jest nader często deklarowane wprost. Zatem, określenie tego co dokładnie jest obiektem analiz niniejszej rozprawy nie jest łatwe i w dużym stopniu bazuje na zrozumieniu intencji Serbów bośniackich i ich przywódców, które są niejasne, bądź często ukryte.

Lata 2019- 2023 w polityce bośniackiej to czas, w którym odbyły się dwa głosowania. W 2020 roku miały miejsce wybory lokalne, które ze względu na duże rozdrobnienie kraju, mają rangę bliską wyborom powszechnym. W 2023 roku byliśmy świadkami wyborów powszechnych, które nazywane były przełomowymi, jednak ostatecznie umocniły one serbską partię SNSD w strukturach władzy nie tylko na poziomie entitetu, ale również na poziomie krajowym. Obydwa wydarzenia zostały w niniejszej pracy szczegółowo przeanalizowane, jako potwierdzenie poparcia społeczeństwa serbskiego Bośni dla idei secesjonistycznych Milorada Dodika. Ponadto wiele miejsca w pracy poświęcono okresowi kształtowania władzy po wyborach 2023. Jest to szczególnie istotne, gdyż po raz pierwszy partia SNSD stanowi trzon koalicji rządzącej, ma swojego przedstawiciela w Prezydium BiH i jest drugą największą partią w Parlamencie BiH. Daje to Serbom bośniackim spore możliwości w kreowaniu zmian. Równocześnie partia SNSD przy wsparciu koalicjantów wprowadza spore zmiany na poziomie Republiki Serbskiej, między innymi zakazując działalności Wysokiej Rady Sądownictwa i Prokuratury BiH na terenie serbskiego entitetu oraz nie respektując decyzji Wysokiego Przedstawiciela.

Praca generalnie składa się z dwóch asymetrycznych części. Pierwsza część – teoretyczna - skupia się wokół problematyki państwa, jego substratów i podejścia do państwa w prawie międzynarodowym. W rozdziale tym pojawia się wiele przykładów, które udowadniają, że pojęcie państwa i towarzyszących mu procesów państwowotwórczych wymyka się sztywnym schematom, a każdy przypadek należy traktować indywidualnie. Znaczącą część stanowi zagadnienie prawa do samostanowienia narodów, które często jest podnoszone przez narody chcące się odłączyć od państwa macierzystego. Przedstawione zostały również badania na temat quasi-państw i ich relacji ze środowiskiem międzynarodowym. Jest to szczególnie ciekawe, bowiem brak uznania odróżnia quasi-państwo od państwa, ale z drugiej strony to nie wyklucza tego, że takie państwo nie może wchodzić w relacje z innymi rządami lub organizacjami. Osobny rozdział został poświęcony teorii budowania państwa. Główna uwaga skupia się na teorii Francisa Fukuyamy, która podkreśla wzajemny wpływ trzech czynników: państwa, gospodarki i administracji publicznej. Wychodząc z tej teorii budowania państwa skonfrontowane zostaje budowanie państwowości BiH z powstawaniem państwowości Republiki Serbskiej. Ważne tutaj jest istnienie od wieków świadomości narodowej wśród Serbów, co pozwala im postrzegać swój entitet jako nie tylko quasi-państwo, ale jako quasi-państwo narodowe.

Druga część pracy - egzemplifikacyjna - poświęcona jest stricte polityce Republiki Serbskiej w drodze do całkowitej niezależności i stanowi uzupełnienie luki badawczej, gdyż po raz pierwszy podjęta zostaje analiza wyłącznie serbskiego entitetu. Trzeba wyraźnie podkreślić, iż historia Bośni i Hercegowiny traktowana jest jako tło, gdyż była ona już wielokrotnie tematem opracowań. W istotnych momentach pracy pewne wydarzenia są wyjaśniane, jednak nie stanowią one głównej części pracy. Podejmowane zagadnienia dotyczą głównie działań partii SNSD i jej liderów, którzy od lat zyskują na popularności wśród Serbów bośniackich, całkowicie zdominowali scenę polityczną RS i coraz śmielej realizują plan uniezależnienia Republiki Serbskiej od Bośni i Hercegowiny. W tej części pracy przedstawiona zostaje historia Republiki Serbskiej, odwołania serbskich historyków do średniowiecznych początków narodu serbskiego na tych terenach, ale przede wszystkim historia współczesna. Ponieważ historia stanowi istotny element tworzenia poczucia wspólnoty i tożsamości narodu zaprezentowana została również prowadzona przez rządzących serbskim entitetem polityka pamięci. Jest to istotne narzędzie w kreowaniu państwowości przez Serbów bośniackich. Wyróżniono trzy wydarzenia, które Serbowie uznają za przełomowe w swojej historii. Są to: powołanie Republiki Serbskiej 9 stycznia 1992 roku, wydarzenia w Srebrenicy i próba negowania ludobójstwa na narodzie muzułmańskim oraz działania NATO na terenie RS podczas wojny domowej. Polityka pamięci jest realizowana przez Serbów za pomocą mediów, uroczystości, ale także za pomocą podstawy programowej w szkołach. Istotnym rozdziałem tej części jest analiza Porozumienia z Dayton. Przedstawiono w nim wcześniejsze propozycje porozumień pokojowych, przebieg konferencji pokojowej oraz tzw. absurdu Dayton. Ten ostatni aspekt bardzo często pojawia się w serbskiej retoryce, gdyż to on stanowi punkt wyjścia w serbskich postulatach. Serbowie bośniaccy chcą powrotu do pierwotnej formy BiH według założeń z 1995 roku. Równocześnie jednak wskazują na pewne wzajemnie wykluczające się założenia tego porozumienia. Najobszerniejsza część pracy poświęcona została partii SNSD - głównego reprezentanta interesów Serbów bośniackich - jej historii, programowi politycznemu, a przede wszystkim wydarzeniom, w których uczestniczyła lub przewodziła w okresie badań 2019-2023. Uwaga skupiona została na wyborach lokalnych w 2020 roku oraz wyborach powszechnych w 2022 roku, których wyniki wskazały na niestabnące poparcie dla haseł SNSD. Zwycięstwo w wyborach 2022 pozwoliło SNSD utworzyć koalicję rządzącą na poziomie krajowym i umożliwiło kontynuowania swojej polityki na poziomie centralnym. Na zakończenie tej części pracy przedstawione zostały różne scenariusze dla Bośni i Hercegowiny oraz Republiki Serbskiej. Są to propozycje nowego formatu kraju. W środowisku międzynarodowym istnieje świadomość, że Porozumienie z Dayton nie jest w stanie zapewnić rozwoju w kraju tak mocno podzielonym etnicznie, jednak brakuje odwagi, by podjąć się tak innowacyjnego procesu. Dlatego przedstawione plany są jedynie teorią, nad którą można się pochylić, nie należy jej jednak traktować jako jednej z opcji.

W zakończeniu dokonano podsumowania: identyfikacja oraz charakterystyka przymiotów quasi-państw w kontekście dążeń Republiki Serbskiej; analiza Porozumienia Pokojowego z Dayton pod kątem nadania przymiotów państwa entitetom; analiza aktualnej polityki prowadzonej przez partie polityczne Serbów bośniackich, w szczególności partii rządzącej - SNSD; identyfikacja narzędzi wykorzystywanych przez Serbów bośniackich w celu uzyskania atrybutów państwa dla Republiki Serbskiej. Badania zostały zakończone ostatecznie w dniu 31.08.2023 roku. Sytuacja polityczna w Bośni jest bardzo dynamiczna, a wiele poruszonych w pracy kwestii jest otwartych i czeka na rozwiązanie.